

ΑΣΙ Χώρος

Κείμενα Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Ανάπτυξης

Ειδικό τεύχος – Αφιέρωμα

Χωρική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός,
Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός
και Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Περιοχών

2016

23

Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Ειδικό τεύχος – Αφιέρωμα

**Χωρική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός,
Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός
και Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Περιοχών**

Επιμέλεια

Χάρης Κοκκώσης, Ηλίας Μπεριάτος

Επιστημονικό Περιοδικό

αιχλώρος

Διεύθυνση:
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας
και Περιφερειακής Ανάπτυξης
Περιοδικό ΑΕΙΧΩΡΟΣ
Πεδίον Άρεως, 383 34 ΒΟΛΟΣ
<http://www.aeihoros.gr>, e-mail: aeihoros@prd.uth.gr
τηλ.: 24210 – 74486

Επιμέλεια έκδοσης: Εύη Κολοβού
Λαγού: Παναγιώτης Μανέτος
Σχεδιασμός εξωφύλλου: Γιώργος Παρασκευάς-Παναγιώτης Μανέτος

Κοκκώσης Χ, Μπεριάτος Η.	4
Χωρική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός, Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός και Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Περιοχών	
Λαλένης Κ., Παπαθεοχάρης Ι.	12
Κενά μεταξύ θεσμικών πλαισίων, νόμων και εφαρμογών στη διαχείριση των ακτών της Μεσογείου: Υπάρχουσες πρακτικές και εμπόδια υλοποίησης σε τοπικό επίπεδο.	
Παπαγεωργίου Μ.	41
Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός και Θαλάσσιες Χρήσεις: Εννοιολογικά και θεωρητικά ζητήματα	
Νιαβής Σ., Παπαθεοχάρη Θ., Κοκκώσης Χ.	64
Κοινωνικοοικονομικές διαστάσεις της σύνδεσης Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού (ΘΧΣ) και της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παράκτιων Ζωνών (ΟΔΠΖ): Εφαρμογή στο πιλοτικό ΘΧΣ της Αδριατικής - Ιονίου.	
Αρβανίτης Α., Γιαννακοπούλου Σ.	88
Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός - Θαλάσσιο Κτηματολόγιο: Μια αναγκαία αμφίδρομη σχέση για την Ελλάδα.	
Παπαθεοχάρη Θ., Κοκκώσης Χ.	108
Παρακολούθηση και Αξιολόγηση Σχεδίων Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού	
ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	
Στεφανή, Φ., Γεώργιος Τσιλιμίγκας Γ., Γουργιώτης Α.	135
Ζητήματα σύνταξης ενός ολοκληρωμένου πλαισίου για τον Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό.	

Παρακολούθηση και Αξιολόγηση Σχεδίων Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού

Θεοδώρα Παπαθεοχάρη

Υπ. Διδάκτορας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Χάρης Κοκκώσης

Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Περίληψη

Ο Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός (ΘΧΣ) μπορεί να θεωρηθεί ως ένα σημαντικό εργαλείο για τη χάραξη μιας ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του είναι η έντονα δυναμική του διάσταση (χωρικά και χρονικά) όπως διαμορφώνεται από τις περιβαλλοντικές και κοινωνικο-οικονομικές διαστάσεις του και το σύνθετο πλαίσιο πολιτικής της εφαρμογής του. Ένα θαλάσσιο χωροταξικό σχέδιο, ως εργαλείο και αποτέλεσμα σε μια διαδικασία προσαρμοστικής διαχείρισης στο θαλάσσιο χώρο, επηρεάζεται από σύνθετες καταστάσεις και παράγοντες, και για αυτό το λόγο έχει ιδιαίτερη σημασία στη διαδικασία του σχεδιασμού να υπάρχει ένα συγκεκριμένο σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης. Μέσω της ανάπτυξης ποσοτικών και ποιοτικών μέτρων αξιολόγησης, μπορούν να προσδιοριστούν οι ελλείψεις στην έρευνα και τις διαθέσιμες πληροφορίες με αποτέλεσμα τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των δράσεων θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού. Αυτή η εργασία έχει ως στόχο να παρουσιάσει ένα πλαίσιο για τον καθορισμό μιας διαδικασίας παρακολούθησης και αξιολόγησης κατά την εφαρμογή και αναθεώρηση ενός θαλάσσιου χωροταξικού σχεδίου. Πιο συγκεκριμένα, στοχεύει στη διερεύνηση και ανάλυση των υφιστάμενων πρακτικών καθώς και τη διαμόρφωση προτεινόμενων δεικτών παρακολούθησης και αξιολόγησης θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού. Η εργασία παρουσιάζει το παράδειγμα του προγράμματος ADRIPLAN που είχε ως στόχο την ανάπτυξη προτάσεων για μια αποτελεσματική διασυνοριακή εφαρμογή του ΘΧΣ εντός της μακροπεριφέρειας Αδριατικής-Ιονίου.

Λέξεις κλειδιά

Παρακολούθηση, αξιολόγηση, θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός, προσαρμοστική διαχείριση

Monitoring and Evaluation of Maritime Spatial Plans

Abstract

Maritime Spatial Planning (MSP) is considered as an important tool for the development of an integrated maritime policy. One of its main features is its highly dynamic dimension (spatial and temporal) formed by its environmental and socio-economic dimensions and the complexity of the policy framework for its implementation. A maritime spatial plan, as a tool and output in an adaptive management process in a maritime area, is influenced by complex situations and factors, and for this reason, the development of a specific monitoring and evaluation system is considered particularly important during the planning procedure. Through the development of evaluation measures, the identification of gaps could be achieved in terms of research, available information and the implementation of the actions thus improving the effectiveness of future MSP actions. This paper aims at proposing a framework for the establishment of a monitoring and evaluation process during the implementation and review of a maritime spatial plan. More specifically, the aim is to explore and analyze existing practices and propose a set of MSP monitoring and evaluation indicators. The work presents the case of ADRIPLAN projects that has developed proposals for an effective cross-border application of MSP in the Adriatic-Ionian Macro-region.

Keywords

Monitoring, evaluation, maritime spatial planning, adaptive management

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρακολούθηση και αξιολόγηση θεωρείται αναπόσπαστο μέρος του Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού (ΘΧΣ), ενώ περιλαμβάνει την έννοια της προσαρμογής σε πιθανές χωρικές και χρονικές μεταβολές που επηρεάζουν την εφαρμογή του ώστε να μειωθούν οι τυχόν αβεβαιότητες που ενδέχεται να προκύψουν. Οι αλλαγές αυτές συνήθως αντικατοπτρίζονται μέσα από κοινωνικο-οικονομικές, πολιτικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις (Douvere και Ehler, 2011). Προσαρμογή στις αλλαγές αυτές μπορεί να επιτευχθεί μέσω της προσαρμοστικής διαχείρισης (adaptive management). Η προσαρμοστική

διαχείριση είναι μια διαδικασία συνεχούς βελτίωσης πολιτικών και πρακτικών διαχείρισης μέσω της συνεχούς αξιολόγησης (Lee, 2001). Σύμφωνα με τον Day (2008), η προσαρμοστική διαχείριση θα πρέπει να αναθεωρείται και να ενημερώνεται περιοδικά, δεδομένου ότι, σαν όρος εμπεριέχει μια χωρική και χρονική ευελιξία προκειμένου να αντιμετωπίζει απρόβλεπτες καταστάσεις.

Ένα θαλάσσιο χωροταξικό σχέδιο μπορεί να επηρεαστεί είτε από εσωτερικούς (π.χ. αναποτελεσματικά μέτρα που καθορίζονται από το ίδιο το σχέδιο) είτε από εξωτερικούς παράγοντες (π.χ. ένα απροσδόκητο αποτέλεσμα ενός μέτρου που οφείλεται σε εξωτερικές επιδράσεις). Ακόμα κι αν δεν μπορούν πάντα να προβλεφθούν οι εξωγενείς παράγοντες, ένα πλαίσιο αξιολόγησης θα μπορούσε να βοηθήσει στην καλύτερη αξιολόγηση των στόχων, στο σχεδιασμό πιο αποτελεσματικών μέτρων σχεδιασμού για την επίτευξη των αρχικών στόχων και ως εκ τούτου στη βελτίωση της ικανότητας προσαρμογής του σχεδίου. Έτσι, λοιπόν, μέσα από την αξιολόγηση, τον προσδιορισμό των ελλείψεων στον τομέα της έρευνας και των διαθέσιμων πληροφοριών θα μπορούσε να επιτευχθεί η βελτίωση της μελλοντικής θαλάσσιας χωροταξίας (Douvere και Ehler, 2011). Παρά το γεγονός ότι η παρακολούθηση και η αξιολόγηση έχουν γίνει ευρέως αποδεκτές και υποστηρίζονται ως αναπόσπαστο τμήμα της διαδικασίας του σχεδιασμού, έχουν συχνά αντικατασταθεί από πιο βραχυπρόθεσμες διαδικασίες, με αποτέλεσμα την αποτυχία αντιμετώπισης της έλλειψης πληροφόρησης και ανατροφοδότησης ενός σχεδίου (Day, 2008). Έτσι, λοιπόν, ο ΘΧΣ, ως διαδικασία προσαρμοστικής διαχείρισης, απαιτεί τόσο την παρακολούθηση, όσο και την αξιολόγηση. Η διαφορά μεταξύ τους έχει αποδοθεί σαφώς από τους Douvere και Ehler (2011). Η παρακολούθηση αναφέρεται ως «μια συνεχής δραστηριότητα που χρησιμοποιεί τη συστηματική συλλογή δεδομένων με επιλεγμένους δείκτες, ώστε να παρέχονται ενδείξεις για την πρόοδο προς την επίτευξη των στόχων διαχείρισης», ενώ η αξιολόγηση ως «η αξιολόγηση των επιτευγμάτων βάσει προκαθορισμένων κριτηρίων, συνήθως ενός συνόλου προτύπων ή στόχων διαχείρισης».

Μία από τις πιο σημαντικότερες προκλήσεις, όσον αφορά στην παρακολούθηση και την αξιολόγηση, είναι η ανάπτυξη σαφών, ρεαλιστικών και μετρήσιμων στόχων και δεικτών, βάσει των οποίων η αποτελεσματικότητα ενός σχεδίου μπορεί να μετρηθεί στην πράξη. Πολύ συχνά, οι στόχοι της διαχείρισης και του σχεδιασμού μπορεί να είναι πολύ γενικοί και αφηρημένοι, προβάλλοντας τον γενικό στόχο της προσέγγισης και όχι μια καλή βάση για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς τους.

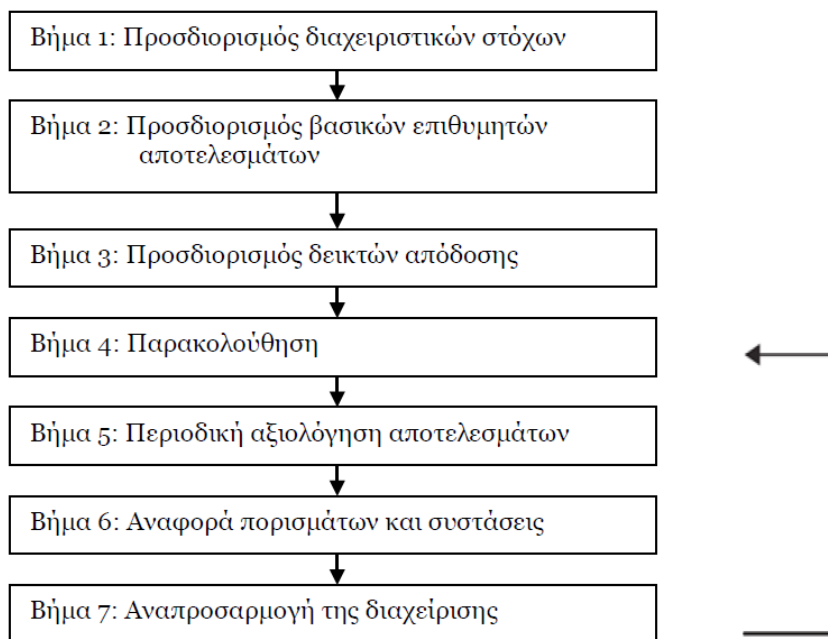
Αυτή η εργασία έχει ως στόχο να προτείνει κατευθύνσεις για τον καθορισμό μιας διαδικασίας παρακολούθησης και αξιολόγησης κατά την εφαρμογή και αναθεώρηση ενός σχεδίου θαλάσσιας χωροταξίας. Πιο συγκεκριμένα, στοχεύει στη διερεύνηση και ανάλυση των υφιστάμενων πρακτικών και εργαλείων, καθώς και τη διαμόρφωση προτεινόμενων

δεικτών παρακολούθησης και αξιολόγησης θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού. Η εργασία δίνει έμφαση στην περίπτωση της περιοχής Ιονίου Πελάγους-Αδριατικής θάλασσας μέσω του προγράμματος ADRIPLAN (EC-DG MARE), το οποίο έχει ως στόχο την ανάπτυξη προτάσεων για μια αποτελεσματική διασυνοριακή εφαρμογή του ΘΧΣ εντός της μακροπεριφέρειας Αδριατικής-Ιονίου, με βάση μια ολοκληρωμένη συνολική εκτίμηση (περιβαλλοντική, θεσμική, διοικητική, οικονομική και κοινωνική).

2. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Ο Jones στον Day (2008) υποδηλώνει ότι οι στόχοι πρέπει να εκφράζονται μέσω απτών αποτελεσμάτων που θα αναμενόταν εάν οι στόχοι υλοποιηθούν με επιτυχία. Το πλαίσιο για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση που προτείνεται από τον Jones περιγράφεται στο παρακάτω σχήμα.

Εικόνα 1. Επτά βήματα για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας

Πηγή: Day, 2008

Αυτά τα βασικά βήματα αποτελούν ένα συνεχή και επαναλαμβανόμενο κύκλο διαχείρισης που μπορεί συχνά να περιλαμβάνει και την προσαρμογή των στόχων και των μέτρων διαχείρισης.

Σύμφωνα με τον Day (2008), ένα ολοκληρωμένο θαλάσσιο χωροταξικό σύστημα διαχείρισης πρέπει να αντιμετωπίσει ιδιαίτερες προκλήσεις προκειμένου να είναι αποτελεσματικό σε βάθος χρόνου. Αυτές περιλαμβάνουν τη θέσπιση αποτελεσματικών ρυθμίσεων εταιρικής σχέσης, την εξασφάλιση ότι συλλέγονται οι πληροφορίες που είναι σχετικές και απαραίτητες για την εκπλήρωση των στόχων, την παροχή των απαραίτητων πόρων για τη διαχείριση και την ενίσχυση της ευαισθητοποίησης του κοινού και της εκπαίδευσης. Προτείνει, επίσης, ότι ένα από τα πιο σημαντικά πλαίσια για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης έχει προταθεί από την IUCN Task Force απαντώντας σε έξι βασικές ερωτήσεις (Πίνακας 1).

Πίνακας 1. Δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης ενός σχεδίου θαλάσσιας χωροταξίας

Στοιχείο αξιολόγησης	Βασική ερώτηση	Έμφαση στην αξιολόγηση
Περιεχόμενο	Που είμαστε τώρα;	Υφιστάμενη κατάσταση
Σχεδιασμός	Τι θέλουμε να πετύχουμε;	Επιθυμητό αποτέλεσμα
Πηγές	Τι χρειαζόμαστε;	Απαιτούμενες πηγές
Διαδικασίες	Πώς θα το κάνουμε;	Αποδοτικότητα
Αποτελέσματα	Ποια ήταν τα αποτελέσματα;	Αποτελεσματικότητα
Επιπτώσεις	Τι καταφεραμε;	Αποτελεσματικότητα και καταλληλότητα σε σχέση με τους στόχους

Πηγή: IUCN, 2000

Η παρακολούθηση και η αξιολόγηση ως μέρος μιας εκτίμησης χρησιμοποιείται ήδη ευρέως στο πλαίσιο της *Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης (ΣΠΕ-Strategic Environmental Assessment)* που είναι μια τυπική διαδικασία για πολιτικές, σχέδια και προγράμματα. Η ΣΠΕ επιβάλλει την ανάγκη για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής και των περιβαλλοντικών επιδόσεων μιας στρατηγικής πρωτοβουλίας. Αυτή η ανάγκη υπαγορεύεται επίσης από την αβεβαιότητα για τον προσδιορισμό των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, καθώς και συνθήκες αποκλίσεις από το αρχικό σχέδιο και τις νέες αναδυόμενες συνθήκες (Aschemann κ.ά., 2012).

Η ΣΠΕ υποστηρίχθηκε ευρέως ως μια πολύτιμη διαδικασία προκειμένου να βελτιωθεί η συνεργασία του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ), προωθώντας έτσι τη βιώσιμη ανάπτυξη. Σύμφωνα με τους Gachechiladze et al (2009), η ΣΠΕ αναφέρεται στην ποικιλία των δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα μετά την έγκριση μιας ΣΔΙΤ

ή ενός έργου, συμπεριλαμβανομένων των επιπτώσεων μετά την παρακολούθηση, στην αξιολόγηση της απόδοσης της ΣΔΙΤ ή του έργου, στην ανατροφοδότηση, τη διαχείριση και την επικοινωνία.

Η έλλειψη συγκεκριμένων κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με το πώς θα μπορούσε να οργανωθεί η παρακολούθηση, καθώς και να συνδεθεί με τα υπάρχοντα συστήματα παρατήρησης, έχει προκαλέσει μια σειρά από αποτυχίες στη βιβλιογραφία, προκειμένου να προσεγγίσουν το θέμα (Azcarate κ.ά., 2013).

Σύμφωνα με τους Partidário & Arts (2005), θα μπορούσε να προσεγγιστεί μέσα από μια σειρά σημαντικών στοιχείων:

- Παρακολούθηση πραγματικών αλλαγών σε πολλαπλά μέτωπα, δηλαδή η κατάσταση του περιβάλλοντος σε μια συγκεκριμένη περιοχή, η κοινωνικο-οικονομική κατάσταση, το κοινωνικό προφίλ, η θεσμική δομή των οργανισμών, και το νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο για τον σχετικό τομέα/τομείς.
- Αξιολόγηση της επίτευξης των στόχων με δείκτες παρακολούθησης της επιτυχίας.
- Αξιολόγηση της απόδοσης με την παρακολούθηση των μετέπειτα εξελίξεων στην πολιτική-διοικητική κατάσταση και την επίτευξη των επιδιωκόμενων περιβαλλοντικών στόχων και της βιωσιμότητας.
- Έλεγχος συμμόρφωσης της μεταγενέστερης λήψης αποφάσεων με τη στρατηγική πρωτοβουλία και τη ΣΠΕ.
- Παρακολούθηση και αξιολόγηση των πραγματικών επιπτώσεων στο περιβάλλον και την αειφορία.

Στη βιβλιογραφία για τη ΣΠΕ έχει υποστηριχθεί ότι δεν πρέπει να υπάρχει μόνο μια έμφαση στις επιπτώσεις, αλλά και μία εμπλοκή άλλων χαρακτηριστικών, όπως η επίτευξη των στόχων και την ορθότητα της ανάλυσης. Σύμφωνα με τους Aschemann et al (2012), η παρακολούθηση και η αξιολόγηση θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνουν: α) κοινωνικο-οικονομικές, περιβαλλοντικές και θεσμικές αλλαγές που αφορούν στην εφαρμογή ενός σχεδίου και την πρόοδό του ως προς τους στρατηγικούς στόχους και τις πραγματικές επιπτώσεις, β) δραστηριότητες εφαρμογής εντός του σχεδίου και γ) άλλες δραστηριότητες που σχετίζονται με την εφαρμογή.

Όσον αφορά στο μεθοδολογικό πλαίσιο και τους δείκτες για την παρακολούθηση της υλοποίησης της ΣΠΕ, μια σειρά από προσεγγίσεις μπορούν να βρεθούν είτε σε εθνικό επίπεδο, είτε στο πλαίσιο ερευνητικού έργου. Σύμφωνα με το προτεινόμενο πλαίσιο παρακολούθησης της Εθνοσυνέλευσης της Ουαλίας (2005), το πρώτο βήμα της διαδικασίας είναι να προσδιοριστεί το τι πρέπει να παρακολουθείται (στόχοι, στόχοι και δείκτες, περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά, σημαντικές επιπτώσεις, μέτρα αντιμετώπισης). Στη συνέχεια, θα πρέπει να προσδιοριστεί ο τύπος (π.χ. ποσοτικοί ή ποιοτικοί δείκτες)

και το επίπεδο λεπτομέρειας των πληροφοριών περιβαλλοντικής παρακολούθησης που απαιτούνται, καθώς και οι υπάρχουσες πηγές και οι ελλείψεις δεδομένων. Ωστόσο, προκειμένου να εντοπιστούν οι ανάγκες για δράσεις, θα πρέπει να καθοριστεί ένα σύνολο από κριτήρια (criteria) και όρια (thresholds). Τέλος, είναι σημαντικό να προσδιοριστούν τα άτομα που είναι υπεύθυνα για τις δραστηριότητες παρακολούθησης, ο χρόνος που αυτές θα πρέπει να διενεργούνται, και η κατάλληλη μορφή για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της παρακολούθησης.

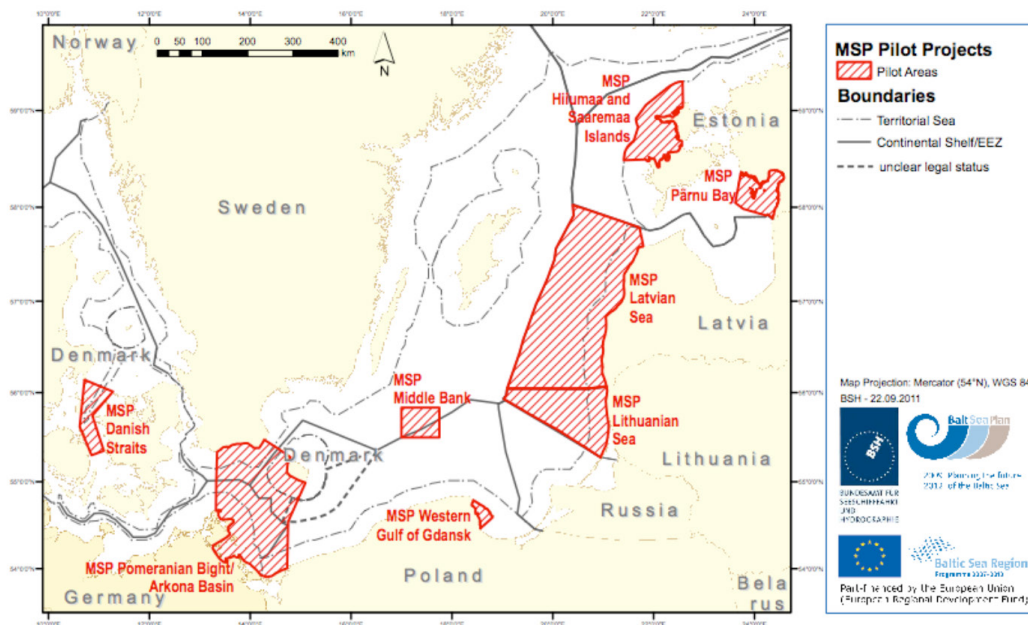
Ένα παράδειγμα καλής πρακτικής όσον αφορά στην παρακολούθηση και την αξιολόγηση έχει αναπτυχθεί για την περίπτωση του *Great Barrier Reef Marine Park (GBRMP)* στην Αυστραλία. Το GBRMP είναι μια έκταση περίπου 344.400 km², που αποτελείται από περισσότερους από 2900 υφάλους, και καλύπτει εσωτερικά ύδατα, καθώς και τα βαθιά ωκεάνια ύδατα. Μέσα στα εξωτερικά όρια της υπάρχουν πάνω από 900 νησιά και κοραλλιογενείς νήσοι. Δεδομένου ότι το πάρκο θεσμοθετήθηκε το 1975 ως πολλαπλών χρήσεων θαλάσσιο πάρκο, έχει καταφέρει, κατά τα τελευταία 30 χρόνια, να δημιουργήσει με επιτυχία μια προσέγγιση για τη διαχείριση του χώρου που επιτρέπει τόσο την προστασία του περιβάλλοντος, όσο και την ανάπτυξη ενός ευρέως φάσματος ανθρώπινων δραστηριοτήτων, όπως το ψάρεμα, η ναυτιλία, η βυθοκόρηση και η υδατοκαλλιέργεια σε ορισμένες ζώνες. Ο ακρογωνιαίος λίθος της διαχείρισης του πάρκου είναι ο χωροταξικός σχεδιασμός και η οριοθέτηση. Μετά το πρώτο χωροταξικό σχέδιο το 1981, σημαντικές αλλαγές έχουν επηρεάσει τον σχεδιασμό και την διαχείριση του πάρκου που σχετίζονται με τις απειλές για τα θαλάσσια οικοσυστήματα, τις μεθόδους για την καλύτερη οριοθέτηση ζωνών (τεχνολογία GIS), τις νέες προσεγγίσεις σχεδιασμού και διαχείρισης. Για αυτό το λόγο, η ανάπτυξη ενός συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης έχει θεωρηθεί αναγκαία (Day, 2008).

Ένα από τα πιο σημαντικά αποτελέσματα που προέκυψαν μέσω της εφαρμογής συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης του πάρκου είναι η εκκίνηση με ένα πρόγραμμα παρακολούθησης, δίνοντας έμφαση στην επίτευξη των αρχικών στόχων, στην επίλυση των σημαντικότερων ζητημάτων και τη διερεύνηση των πιο κατάλληλων μεθόδων παρακολούθησης σε αντίθεση με μια πιο φιλόδοξη προσέγγιση. Επίσης, είναι σημαντικό να καθοριστεί ο καταλληλότερος φορέας για να αναλάβει τη διαδικασία παρακολούθησης. Η εμπειρία που αποκτήθηκε οδήγησε επίσης στο συμπέρασμα ότι η αξιολόγηση πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του κύκλου του σχεδιασμού ξεκινώντας από την αρχή του κύκλου, επανεξετάζοντας σε τακτά χρονικά διαστήματα όλες τις φάσεις της διαχείρισης και τροφοδοτώντας τις στρατηγικές διαχείρισης.

Το έργο *BaltSeaPlan (Introducing Maritime Spatial Planning in the Baltic Sea)* τέθηκε σε εφαρμογή από τον Ιανουάριο 2009 έως τον Απρίλιο 2012 στο πλαίσιο της

συγχρηματοδότησης του ΕΤΠΑ και του Προγράμματος της Περιφέρειας Βαλτικής Θάλασσας. Με κύριο εταίρο τη Γερμανική Ομοσπονδιακή Ναυτιλιακή και Υδρογραφική Υπηρεσία, 14 εταίροι από την περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας (Γερμανία, Πολωνία, Δανία, Σουηδία, Εσθονία, Λιθουανία, Λετονία) εργάστηκαν από κοινού για να προωθήσουν την εφαρμογή του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού σε όλη την Περιφέρεια Βαλτικής Θάλασσας (Εικόνα 2).

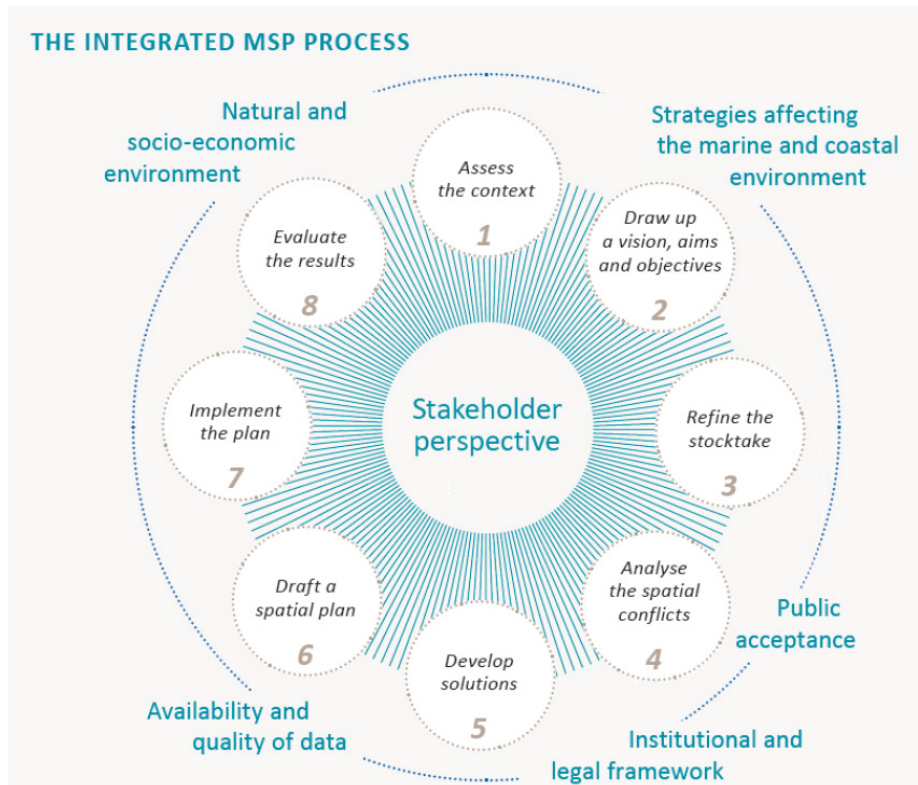
Εικόνα 2. Επισκόπηση των πιλοτικών σχεδίων του BaltSeaPlan

Πηγή: BaltSeaPlan project, 2012

Μέσω της εφαρμογής του, το πρόγραμμα χρησιμοποίησε τον κύκλο σχεδιασμού (Εικόνα 3) που περιγράφεται στο Εγχειρίδιο για τον Ολοκληρωμένο Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό (Handbook on Integrated Maritime Spatial Planning) (Schultz-Zehden, 2008), ο οποίος περιλαμβάνει ως τελικό στάδιο την αξιολόγηση της διαδικασίας εφαρμογής έναντι των δεικτών που έχουν συμφωνηθεί και του χρονοδιαγράμματος, την αναθεώρηση του σχεδίου, εάν είναι απαραίτητη, ή την έναρξη μιας νέας διαδικασίας ΘΧΣ.

Εικόνα 3. Η διαδικασία Ολοκληρωμένου ΘΧΣ που υιοθετήθηκε στο BaltSeaPlan

Πηγή: Schultz-Zehden & Gee, 2013

Τα σημαντικότερα διδάγματα που αντλήθηκαν από το έργο είναι:

- Είναι απαραίτητη η σύσταση μιας ομάδας εμπειρογνομόνων ΘΧΣ για την παρακολούθηση και τη βελτίωση των υπάρχοντων δεδομένων και του συστήματος ανταλλαγής δεδομένων, παρέχοντας μια μεθοδολογία για την αξιολόγηση των αναγκών για δεδομένα και προτείνοντας τρόπους διαχείρισης των δεδομένων, καθώς και των ελλείψεών τους.
- Η γνώση των εμπλεκόμενων φορέων στο ΘΧΣ δεν είναι επαρκής και δεν θα μπορούσε να αντικαταστήσει την επιστημονική έρευνα και τις πολιτικές και στρατηγικές προτεραιότητες, καθώς συχνά οι εμπλεκόμενοι φορείς ενεργούν με γνώμονα το συμφέρον. Ως εκ τούτου, απαιτείται η ανεξάρτητη παρακολούθηση των δραστηριοτήτων και των διαδικασιών.

- Οι μελλοντικές πρωτοβουλίες ΘΧΣ θα πρέπει να δίνουν περαιτέρω προσπάθεια προκειμένου να ολοκληρωθεί ο κύκλος προγραμματισμού, που περιγράφεται στην εικόνα 3, και να προχωρήσουν από την ανάπτυξη του σχεδίου στην πραγματική εφαρμογή του, την παρακολούθηση των επιπτώσεων και την αναθεώρησή του.

Τέλος, το έργο τονίζει ότι η παρακολούθηση και η αξιολόγηση είναι διαδικασίες που πρέπει να συλληφθούν από την αρχή του ΘΧΣ. Συνήθως, παρόμοιες πρωτοβουλίες, έχουν δώσει μεγαλύτερη έμφαση στην επίλυση των συγκρούσεων και την πρόταση χωρικών μέτρων. Ωστόσο, η παρακολούθηση και αξιολόγηση είναι εξίσου βασικά θέματα, όχι μόνο από την άποψη της βελτίωσης των δεδομένων και των πληροφοριών, αλλά και για την επιτυχία του ίδιου του σχεδίου. Τέλος, το έργο καταλήγει στο ότι διαφορετικοί τύποι παρακολούθησης και αξιολόγησης μπορούν να αντιστοιχούν σε διαφορετικά είδη σχεδίου (π.χ. ένα στρατηγικό σχέδιο εναντίον ενός χωροταξικού σχεδίου) (Schultz-Zehden & Gee, 2013).

Μια ακόμη πρωτοβουλία, το έργο *PlanBothnia*, το οποίο συντονίζεται από τη Γραμματεία HELCOM, έχει επιχειρήσει ένα διασυνοριακό θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό στη Βαλτική Θάλασσα. Το έργο ήταν μια προπαρασκευαστική δράση που χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή DG MARE και χρησιμοποίησε την περιοχή Bothnian Sea μεταξύ της Σουηδίας και της Φινλανδίας ως μελέτη περίπτωσης.

Όπως και στην περίπτωση του *BaltSeaPlan*, το έργο δεν είχε αναπτύξει ένα συγκεκριμένο μεθοδολογικό πλαίσιο για την παρακολούθηση και αξιολόγηση. Ωστόσο, ένας από τους στόχους της πρωτοβουλίας ήταν να δημιουργήσει οδηγίες γενικού περιεχομένου με σκοπό την εφαρμογή του ΘΧΣ σε ευρωπαϊκό επίπεδο, που κυκλοφόρησε από την ΕΕ το 2008, καθώς και πιο λεπτομερείς οδηγίες, ειδικά για τη Βαλτική Θάλασσα, που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της διακυβερνητικής συνεργασίας Βαλτικής Θάλασσας για τον ΘΧΣ (HELCOM & VASAB).

Σύμφωνα με το *PlanBothnia*, η παρακολούθηση και αξιολόγηση ενός θαλάσσιου χωροταξικού σχεδίου είναι απαραίτητη λόγω των αλλαγών που συμβαίνουν με την πάροδο του χρόνου. Ωστόσο, η διαδικασία είναι πολύ δύσκολη, καθώς περιλαμβάνει μια σειρά από δραστηριότητες και δείκτες που περιγράφουν τη διαδικασία και πρέπει να ελέγχονται μετά από μια μεγάλη χρονική περίοδο. Τέλος, το έργο παρατηρεί ότι, παρά το γεγονός ότι κάποια πιλοτικά σχέδια ΘΧΣ αναπτύσσουν συστήματα παρακολούθησης, αυτά επικεντρώνονται συνήθως στην παρακολούθηση της κατάστασης της υπό εξέταση περιοχής (π.χ. κατάσταση του θαλάσσιου περιβάλλοντος ή της αλλαγής του κλίματος) και όχι την απόδοση των σχεδίων.

Εικόνα 4. Η περιοχή μελέτης του έργου PlanBothnia

Πηγή: <http://planbothnia.org/about/>

Το *MASPNOSE* είναι μια προπαρασκευαστική πρωτοβουλία για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό (ΘΧΣ) στη Βόρεια Θάλασσα σε δύο μελέτες περίπτωσης: 1) τη βελγο-ολλανδική συνεργασία στην περιοχή Thornton Bank στο νότιο τμήμα της Βόρειας Θάλασσας, και 2) την ανάπτυξη ενός διεθνούς σχεδίου διαχείρισης της αλιείας για την περιοχή Dogger Bank στο κεντρικό τμήμα της Βόρειας Θάλασσας.

Ένα από τα βασικά μηνύματα του έργου ήταν ότι η παρακολούθηση και αξιολόγηση της διαδικασίας ΘΧΣ πρέπει να ορίζεται κατά την έναρξη της διαδικασίας σχεδιασμού από ειδικούς, οι οποίοι δεν συμμετέχουν στη διαδικασία ΘΧΣ. Το *MASPNOSE* προτείνει μια προσέγγιση που βασίζεται σε έναν κύκλο πολιτικής, ενώ κατά τη διάρκεια του προγράμματος αναπτύχθηκαν συγκεκριμένες ερωτήσεις που στη συνέχεια συνδέονται με τις 10 βασικές αρχές για τον ΘΧΣ.

Το πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης που αναπτύχθηκε στο *MASPNOSE*, περιλάμβανε τα τρία στάδια του ΘΧΣ, από το στάδιο του σχεδιασμού / προγραμματισμού

κατά την έναρξη της διαδικασίας, στην επάρκεια και καταλληλότητα του σχεδίου στη μέση της διαδικασίας και τελικά την ολοκλήρωση του σχεδίου. Κατά την πρώτη φάση, αξιολογείται η μέθοδος και ο σχεδιασμός της διαδικασίας, στη συνέχεια, ζητήματα που σχετίζονται με τις εισροές και τις δραστηριότητες της διαδικασίας και τέλος τα τελικά αποτελέσματα του σχεδίου. Αυτή η προσέγγιση απεικονίζεται επίσης στην Εικόνα 1.

Εικόνα 5. Πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης του MASPNOSE

Πηγή: MASPNOSE final report, 2012

Τα αποτελέσματα του προγράμματος είναι:

- Η παρακολούθηση και η αξιολόγηση πρέπει να γίνει σε διάφορα στάδια του κύκλου διαχείρισης, προκειμένου να κατευθύνει και να προσαρμόζει τη διαδικασία διαχείρισης
- Ένα από τα πιο σημαντικά σημεία μιας διαδικασίας αξιολόγησης είναι η προσαρμοστική διαχείριση που περιλαμβάνει την εξερεύνηση των εναλλακτικών

τρόπων για την επίτευξη των στόχων της διαχείρισης, την εκτίμηση των αποτελεσμάτων των εναλλακτικών μέτρων διαχείρισης, την εφαρμογή ενός ή περισσοτέρων από αυτά τα εναλλακτικά μέτρα διαχείρισης, την παρακολούθηση των επιπτώσεων των μέτρων διαχείρισης και την προσαρμογή τους.

- Η ανάπτυξη των δεικτών παρακολούθησης για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της διαδικασίας ΘΧΣ και τον έλεγχο του κατά πόσον οι στόχοι είναι 'έξυπνοι' (SMART - Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time-bound) αποτελούν σημαντικά στοιχεία της διαδικασίας παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Το πρόγραμμα *MESMA* της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (FP7) έχει επικεντρωθεί στο θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό με στόχο την ανάπτυξη ολοκληρωμένων εργαλείων διαχείρισης (έννοιες, μοντέλα και κατευθυντήριες γραμμές) για την παρακολούθηση, την αξιολόγηση και την εφαρμογή των χωρικά διαχειριζόμενων θαλάσσιων περιοχών.

Πιο συγκεκριμένα, το *MESMA* έχει ασχοληθεί με την προώθηση καινοτόμων μεθόδων και ολοκληρωμένων στρατηγικών για τις κυβερνήσεις, τις τοπικές αρχές, τους ενδιαφερόμενους φορείς και άλλα σχετικά όργανα για το σχεδιασμό και τη λήψη αποφάσεων σε τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό επίπεδο και για την αειφόρο ανάπτυξη των ευρωπαϊκών θαλασσών. Το πρόγραμμα αφορούσε σε εννέα (9) μελέτες περίπτωσης στις ευρωπαϊκές θάλασσες (North Sea, Pentland Firth & Orkney Waters, Barents Sea, Celtic Sea, Basque Country Continental Shelf, Strait of Sicily, Inner Ionian Archipelago & adjacent gulfs, Black Sea, Baltic Sea) και 21 εταιρους από όλη την Ευρώπη (εκπρόσωποι πανεπιστημίων, ινστιτούτων για το νερό και τη θάλασσα, κέντρων έρευνας κ.τ.λ.).

Το πλαίσιο που αναπτύχθηκε στοχεύει στην παρακολούθηση και αξιολόγηση μέσα από επτά βασικά βήματα τα οποία περιλαμβάνουν μια επαναληπτική διαδικασία. Αυτά τα βήματα είναι:

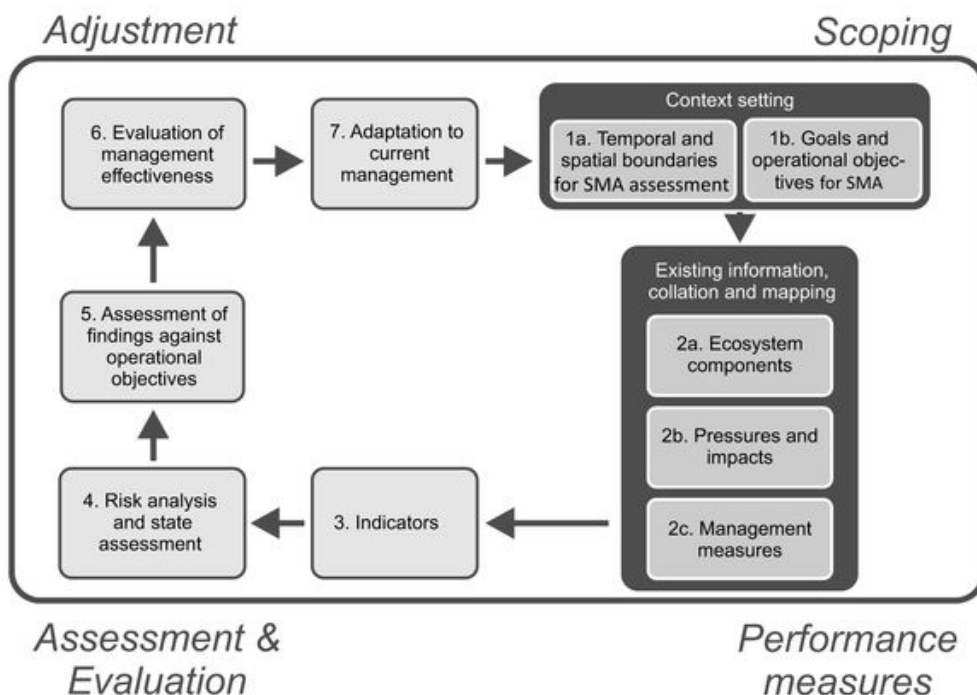
- Καθορισμός πλαισίου
- Καταγραφή υφιστάμενης πληροφορίας και χαρτογράφηση
- Επιλογή δεικτών και ορίων
- Ανάλυση των κινδύνων και αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης
- Αξιολόγηση των ευρημάτων με βάση τους στόχους
- Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης
- Προτάσεις για την προσαρμογή της διαχείρισης

Τα βήματα αυτά περιγράφονται και στο παρακάτω σχήμα (Εικόνα 6).

Κατευθυντήριες γραμμές για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των θαλάσσιων χωροταξικών σχεδίων έχουν επίσης αναπτυχθεί από την *UNESCO*, μέσω της Διακυβερνητικής Επιτροπής Ωκεανογραφίας (IOC) (Ehler, 2014). Οι κατευθυντήριες

γραμμές που αναπτύχθηκαν από την UNESCO παρουσιάζουν μια σειρά από οκτώ βήματα για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της απόδοσης των σχεδίων διαχείρισης (και των αντίστοιχων δράσεων διαχείρισής τους). Τα στάδια αυτά απεικονίζονται στο παρακάτω σχήμα.

Εικόνα 6: Πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης του MESMA

Πηγή: Stelzenmüller et al., 2013

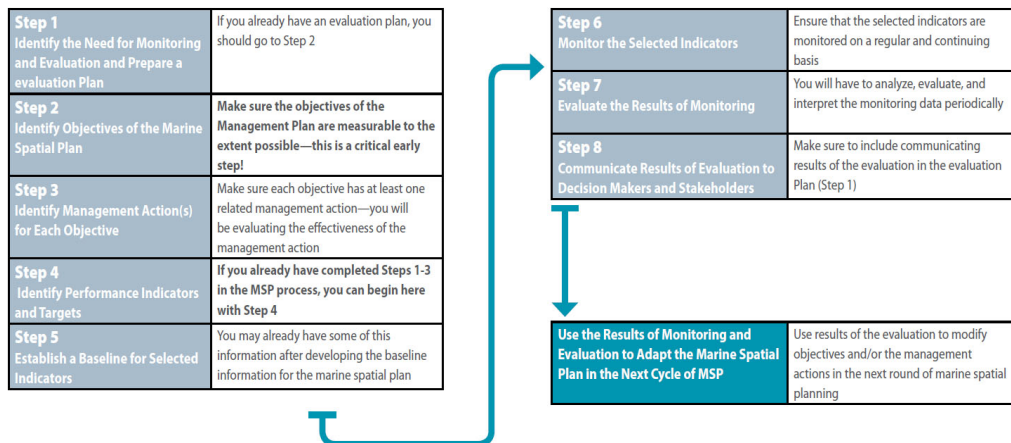
Πιο συγκεκριμένα, τα βήματα αναλυτικά έχουν ως εξής:

Το πρώτο βήμα είναι ο προσδιορισμός της ανάγκης για παρακολούθηση και αξιολόγηση και η προετοιμασία ενός σχεδίου αξιολόγησης. Αυτό το βήμα περιλαμβάνει:

- Δράση 1: Προσδιορισμός της ανάγκης παρακολούθησης και αξιολόγησης των επιδόσεων (ποια είναι η αιτία για μια τέτοια διαδικασία και ποιος θα ωφεληθεί).
- Δράση 2: Προσδιορισμός της ομάδας παρακολούθησης και αξιολόγησης των επιδόσεων (όχι πάνω από 10-12 άτομα).
- Δράση 3: Ανάπτυξη του σχεδίου παρακολούθησης και αξιολόγησης (προσδιορισμός του σκοπού της διαδικασίας, των κύριων φορέων για δημόσια διαβούλευση και του χρονικού πλαισίου για τα αποτελέσματα).

- Δράση 4: Συμμετοχή των ενδιαφερομένων φορέων.

Εικόνα 7. Πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης της UNESCO

Πηγή: Ehler, 2014

Το δεύτερο βήμα είναι ο *προσδιορισμός των στόχων του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδίου*. Σύμφωνα με τους Ehler & Douvère (2009), οι στόχοι του ΘΧΣ πρέπει να έχουν μια σειρά από χαρακτηριστικά. Πρέπει, λοιπόν, να είναι:

1. **Εξειδικευμένοι:** ένας στόχος πρέπει να είναι συγκεκριμένος, λεπτομερής, εστιασμένος, και σαφώς καθορισμένος σε σχέση με το αποτέλεσμα.
2. **Μετρήσιμοι:** ένας στόχος πρέπει να επιτρέπει τη μέτρηση της έκβασης και - ιδανικά - να εκφράζεται ως ποσότητα.
3. **Εφικτοί:** ένας καλός στόχος θα πρέπει να επιτευχθεί μέσα σε ένα εύλογο περιθώριο της προσπάθειας και των πόρων.
4. **Σχετικοί:** τυπικά κάθε στόχος θα πρέπει οδηγήσει σε ένα επιθυμητό στόχο, είτε μόνος του είτε σε συνδυασμό με άλλους στόχους.
5. **Χρονικά προσδιορισμένοι:** ένας στόχος θα πρέπει να έχει συγκεκριμένη ημερομηνία έναρξης και τέλους σε σχέση με το αποτέλεσμα που πρέπει να επιτευχθεί.

Το τρίτο βήμα είναι ο *προσδιορισμός των δράσεων διαχείρισης για κάθε στόχο*. Υπάρχουν τέσσερις κατηγορίες δράσεων διαχείρισης για το θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό. Αυτές είναι:

1. **Δράσεις που καθορίζουν την εισαγωγή των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στις θαλάσσιες περιοχές (input management actions).**

2. Δράσεις που καθορίζουν τη φύση της διαδικασίας παραγωγής των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στις θαλάσσιες περιοχές (process management actions).
3. Δράσεις που καθορίζουν τις επιπτώσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στις θαλάσσιες περιοχές (output management actions).
4. Δράσεις που διευκρινίζουν το πού μπορούν οι ανθρώπινες δραστηριότητες μπορεί να υπάρξουν σε θαλάσσιες περιοχές στο χώρο και στο χρόνο (spatial/temporal management actions).

Το τέταρτο βήμα είναι ο *προσδιορισμός των δεικτών απόδοσης και των στόχων των δράσεων διαχείρισης*. Ο στόχος είναι η παρακολούθηση και αξιολόγηση των συνθηκών και των τάσεων, η πρόβλεψη των αλλαγών και των τάσεων και η αποτελεσματικότητα των μέτρων διαχείρισης. Προκειμένου να παρέχουν στους διαχειριστές και τους ενδιαφερόμενους φορείς τακτική ενημέρωση σχετικά με την εφαρμογή και την πρόοδο προς την επίτευξη των στόχων του ΘΧΣ, οι δείκτες αυτοί θα πρέπει να είναι μετρήσιμοι, αποδοτικοί σε όρους κόστους, άμεσα παρατηρήσιμοι, εύκολα ερμηνεύσιμοι, επιστημονικά τεκμηριωμένοι, ευαίσθητοι σε αλλαγές, ικανοί να παρέχουν άμεση και αξιόπιστη αντίδραση/ανατροφοδότηση, συγκεκριμένοι.

Αυτό το βήμα περιλαμβάνει:

- Δράση 1: Προσδιορισμός των δεικτών διακυβέρνησης.
- Δράση 2: Προσδιορισμός των κοινωνικο-οικονομικών δεικτών.
- Δράση 3: Προσδιορισμός των οικολογικών και βιολογικών δεικτών.
- Δράση 4: Προσδιορισμός των ενδιάμεσων στόχων για να εξασφαλιστεί ότι οι ενέργειες διαχείρισης μπορούν να επιφέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Το πέμπτο βήμα είναι η *δημιουργία μιας βάσης για την επιλογή των δεικτών*. Οι βασικές πληροφορίες θα πρέπει να βασίζονται σε δείκτες που απαντούν σε ερωτήματα όπως:

1. Ποιες θα είναι οι πηγές των δεδομένων; Θα είναι ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία;
2. Ποιες θα είναι οι μέθοδοι συλλογής δεδομένων;
3. Ποιος θα συγκεντρώσει τα στοιχεία;
4. Ποιο είναι το κόστος και η δυσκολία για να συλλεχτούν τα δεδομένα;
5. Ποιος θα αναλύσει τα δεδομένα;
6. Ποιος θα υποβάλει τα δεδομένα;
7. Ποιος θα χρησιμοποιήσει τα δεδομένα;

Το έκτο βήμα είναι η *παρακολούθηση τα επιλεγμένων δεικτών*. Αυτό το βήμα περιλαμβάνει:

- Δράση 1: Ανάπτυξη ενός σχεδίου συλλογής δεδομένων. Το σχέδιο αυτό θα πρέπει να ενσωματώνει βασικά στοιχεία, όπως η διασφάλιση της ιδιοκτησίας

και της αξιοπιστίας των δεδομένων (αξιοπιστία, εγκυρότητα, επικαιρότητα), η αποτελεσματική διαχείριση των δεδομένων και η συντήρηση,

- Δράση 2: Συλλογή δεδομένων σχετικών με κάθε δείκτη.

Το έβδομο βήμα είναι η *αξιολόγηση των αποτελεσμάτων* που προκύπτουν από την παρακολούθηση της απόδοσης. Αυτό περιλαμβάνει:

- Δράση 1: Προετοιμασία ενός σχεδίου αξιολόγησης των δεδομένων.
- Δράση 2: Ανάλυση και ερμηνεία των δεδομένων.
- Δράση 3: Σύνταξη της έκθεσης αξιολόγησης.

Το όγδοο βήμα είναι η *κοινοποίηση των αποτελεσμάτων* της παρακολούθησης και αξιολόγησης. Το βήμα περιλαμβάνει την ανάπτυξη ενός σχεδίου επικοινωνίας και παρουσίασης στους ενδιαφερόμενους φορείς.

Επιπλέον, οι κατευθυντήριες γραμμές της UNESCO περιλαμβάνουν συστάσεις για την περαιτέρω προσαρμογή της διαδικασίας διαχείρισης στο πλαίσιο της περιοδικής αναθεώρησης και επικαιροποίησης. Ως εκ τούτου, τα αποτελέσματα της παρακολούθησης και αξιολόγησης των επιδόσεων του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού θα πρέπει να χρησιμοποιούνται με σκοπό την προσαρμογή του στον επόμενο κύκλο αναθεώρησης του σχεδιασμού. Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει προτάσεις για αλλαγές σε σχέση με τους στόχους του ΘΧΣ, τα επιθυμητά αποτελέσματα και τις δράσεις διαχείρισης, ανακατανομή των πόρων ανάμεσα στις δράσεις διαχείρισης, ανακοίνωση των αλλαγών αυτών στους ενδιαφερόμενους φορείς, προσδιορισμό των νέων αναγκών και των διαθέσιμων στοιχείων και πληροφοριών (που δεν ήταν διαθέσιμες στην αρχική φάση του σχεδιασμού) και εκ νέου επιβεβαίωση των αρχικών παραδοχών (Ehler, 2014; Ehler & Douvere, 2009).

3. ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΘΑΛΑΣΣΙΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΤΙΚΗΣ-ΙΟΝΙΟΥ

Το προτεινόμενο πλαίσιο αποτελεί τμήμα της μεθοδολογίας που αναπτύχθηκε μέσω του προγράμματος DG MARE-ADRIPLAN (ADRIatic Ionian maritime spatial PLANning), το οποίο είχε ως αντικείμενο το διασυνοριακό ΘΧΣ στην περιοχή της Αδριατικής-Ιονίου και σε δύο περιοχές εστίασης (Βόρεια Αδριατική Θάλασσα, Νότια Αδριατική / Βόρειο Ιόνιο Πέλαγος). Πιο συγκεκριμένα, το πρόγραμμα είχε ως στόχο την εναρμονισμένη εφαρμογή της θαλάσσιας χωροταξίας στο πλαίσιο της οδηγίας που αφορά στην Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιας Ζώνης και τη Θαλάσσια Χωροταξία. Μέσω των προτεινόμενων δράσεων αναπτύχθηκαν προτάσεις για μια αποτελεσματική διασυνοριακή εφαρμογή της θαλάσσιας χωροταξίας εντός της μακρο-περιφέρειας Αδριατικής-Ιονίου και συγκεκριμένα για τις δύο υπο-περιοχές ενδιαφέροντος με βάση μια ολοκληρωμένη συνολική εκτίμηση (περιβαλλοντική, θεσμική, διοικητική, οικονομική και κοινωνική).

Εικόνα 8. Η περιοχή εφαρμογής του προγράμματος ADRIPLAN

Πηγή: ADRIPLAN project, 2014

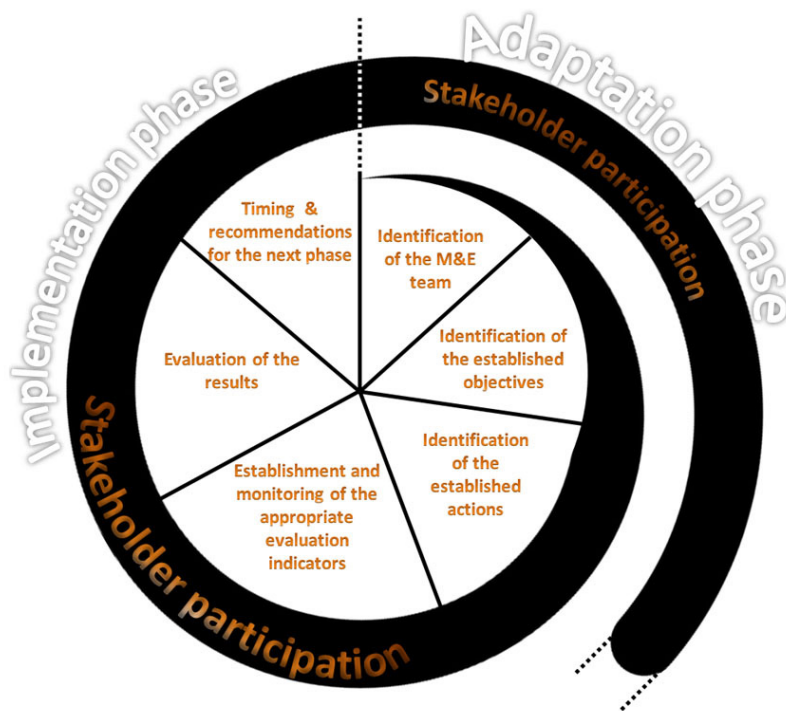
Το προτεινόμενο πλαίσιο σχετίζεται με δύο τύπων αξιολογήσεις:

- Την ενδιάμεση αξιολόγηση, η οποία σχετίζεται με την αξιολόγηση της εφαρμογής της πρότασης που εκπονήθηκε κατά τη φάση του σχεδιασμού. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται στην παρακολούθηση και αξιολόγηση των εξελίξεων της υλοποίησης του σχεδίου, καθώς και της υλοποίησης των στόχων του σχεδίου και των επιτευγμάτων εξαιτίας της δημιουργίας του σχεδίου.

- Την εκ των υστέρων αξιολόγηση, η οποία αφορά στην αναθεώρηση των στόχων του σχεδιασμού και την εκ νέου επεξεργασία του σχεδίου για το δεύτερο γύρο της διαδικασίας σχεδιασμού (φάση αναθεώρησης του σχεδίου).

Το παρακάτω σχήμα αποδίδει σχηματικά το προτεινόμενο πλαίσιο αξιολόγησης.

Εικόνα 9. Προτεινόμενα βήματα για ένα πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης ενός σχεδίου θαλάσσιας χωροταξίας

Πηγή: ADRIPLAN project, 2015

Πιο συγκεκριμένα, οι προτεινόμενες φάσεις της αξιολόγησης περιλαμβάνουν τα εξής βήματα:

Προσδιορισμός της ομάδας παρακολούθησης και αξιολόγησης

Η ομάδα παρακολούθησης και αξιολόγησης μπορεί να αποτελείται από ειδικούς σε τομείς που σχετίζονται με ζητήματα παράκτιου και θαλάσσιου χώρου με στόχο τη

βελτίωση της διαδικασίας εφαρμογής του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού, όπως για παράδειγμα:

- Επιστημονική ομάδα που συμμετείχε κατά τη φάση του σχεδιασμού εκπροσωπώντας διαφορετικά επιστημονικά υπόβαθρα.
- Οι εμπλεκόμενοι φορείς με τομείς που έχουν σχέση με τον παράκτιο και θαλάσσιο χώρο.
- Ειδικοί με τη διαχείριση των δεδομένων και την επεξεργασία πληροφορίας
- Ειδικοί από τον δημόσιο / ιδιωτικό τομέα εξοικειωμένοι με τη διαδικασία του ΘΧΣ

Μια ομάδα παρακολούθησης και αξιολόγησης δεν θα πρέπει να αποτελείται από περισσότερα από 15 άτομα και θα πρέπει να μπορεί να προσαρμόζεται σε πιθανές αλλαγές (προσθήκη ή / και αντικατάσταση των μελών της ομάδας, αν θεωρηθεί σκόπιμο).

Προσδιορισμός των καθιερωμένων στόχων

Ένας κατάλογος σαφών στόχων για την εφαρμογή του σχεδίου μπορεί να συμβάλει στη μείωση των παραγόντων αβεβαιότητας και τη βελτίωση της διαδικασίας εφαρμογής. Ως εκ τούτου, ο σαφής προσδιορισμός των στόχων κατά τη φάση υλοποίησης θα μπορούσε να βελτιώσει την εκτίμηση της αποδοτικότητάς τους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στο ADRIPLAN αναπτύχθηκε μια λίστα 'έξυπνων' (SMART - Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time-bound) στόχων κατά τη φάση του σχεδιασμού. Ωστόσο, η επανεξέτασή τους είναι απαραίτητη για τη βελτίωση της απόδοσής τους κατά τη διάρκεια της διαδικασίας εφαρμογής.

Προσδιορισμός των καθιερωμένων δράσεων

Για κάθε στόχο του σχεδίου, υπάρχει τουλάχιστον μία προσδιορισμένη δράση ή ένα σύνολο δράσεων, των οποίων η εφαρμογή θα πρέπει να επιτευχθεί. Στο ADRIPLAN κάθε δράση σχεδιασμού συνδέεται με τον προσδιορισμό του προβλήματος και τους SMART στόχους που πρέπει να επιτευχθούν από κάθε δράση, και συνοδεύεται από την περιγραφή του αντίστοιχου μέτρου, τον ορισμό του χρονικού πλαισίου, τα πιθανά εργαλεία εφαρμογής και τους σχετικούς φορείς για την υλοποίησή του.

Ανάπτυξη και παρακολούθηση των κατάλληλων δεικτών αξιολόγησης

Τα κριτήρια επιλογής των κατάλληλων δεικτών για την παρακολούθηση και αξιολόγηση είναι: αποτελεσματικότητα (σε σχέση με τη διαδικασία και τους στόχους), αποδοτικότητα (επάρκεια του ανθρώπινων, οικονομικών, τεχνικών, θεσμικών πόρων), ένταξη (συμμετοχή των ενδιαφερόμενων φορέων), διαφάνεια (ευθύνη και διάδοση της κάθε φάσης σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς), ενώ οι προτεινόμενοι δείκτες αναφέρονται σε τρεις τύπους:

- Δείκτες κατάστασης: συνδέονται με την κατάσταση του συστήματος που παρακολουθείται και αξιολογούν την γενική κατάσταση και τις τάσεις

- Δείκτες διαδικασίας: αξιολογούν πόσο καλά εκτελείται κάθε φάση της διαδικασίας και την ικανότητά της να επιτύχει τους επιχειρησιακούς στόχους για κάθε φάση
- Δείκτες απόδοσης: μετρούν πόσο καλά ένα έργο / δράση / μέτρο επιτυγχάνει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα (Ehler, 2014).

Οι προτεινόμενοι δείκτες είναι οργανωμένοι σύμφωνα με έξι βασικές ομάδες. Αυτές είναι:

- *Ολοκλήρωση*: αναφέρεται στη θεματική (κοινωνική, οικονομική, περιβαλλοντική) και γεωγραφική (χωρική κάλυψη, χερσαία και θαλάσσια διασύνδεση) ολοκλήρωση της υλοποίησης του ΘΧΣ.
- *Στόχοι*: επιβεβαίωση ότι οι στόχοι της εφαρμογής είναι επαρκώς καθορισμένοι.
- *Διακυβέρνηση*: αναφέρεται σε διασυνοριακά θέματα, τις δομές διακυβέρνησης για την ενίσχυση των συντονισμένων δράσεων μεταξύ των χωρών της μακροπεριφέρειας, την εξασφάλιση της διάδοσης των αποτελεσμάτων
- *Δράσεις*: σχετίζονται με την υλοποίηση των προτεινόμενων δράσεων υλοποίησης και τους μηχανισμούς που έχουν θεσπιστεί για την εξασφάλιση της εφαρμογής τους, καθώς και οι εκτιμώμενες βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις τους.
- *Προσαρμογή*: αναφέρεται στην προβλεπόμενη παρακολούθηση και αξιολόγηση των διαδικασιών κατά τη διάρκεια της διαδικασίας εφαρμογής, συμπεριλαμβανομένης της αναθεώρησης του προτεινόμενου χρονοδιαγράμματος, τα εναλλακτικά σενάρια, τις δράσεις και την ομάδα αξιολόγησης.
- *Δεδομένα*: σχετίζεται με τη γενική διαχείριση των δεδομένων και τη διαθεσιμότητά τους, συμπεριλαμβανομένης της ποιότητας, της επικαιρότητας και της προσβασιμότητάς τους.

Ενδεικτικά παραδείγματα τέτοιου είδους δεικτών παρατίθενται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 3. Δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης ενός σχεδίου θαλάσσιας χωροταξίας

Κατηγορία	Κριτήρια	Δείκτες
1. Ολοκλήρωση (θεματική, γεωγραφική, πολιτική)	Η ισορροπία και η συσχέτιση μεταξύ των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών πτυχών	Ποσοστό των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών θεμάτων που εξετάζονται
	Τυπολογία της δυναμικής των θαλάσσιων χρήσεων	Συνέργειες και συγκρούσεις που εντοπίζονται στις θαλάσσιες χρήσεις
	Επικάλυψη χρήσεων στο χώρο και στο χρόνο	Επίπεδο εντοπισμένης έντασης (κοινωνικο-οικονομική και περιβαλλοντική)
	Σωρευτικές επιπτώσεις στο χώρο και στο χρόνο	Αριθμός περιοχών με σωρευτικές επιπτώσεις (κοινωνικο-οικονομικές και περιβαλλοντικές πιέσεις)
	Πλαίσια πολιτικής για τον παράκτιο και θαλάσσιο σχεδιασμό	Ποσοστό των παράκτιων και θαλάσσιων θεμάτων για τα οποία υπάρχουν πλαίσια πολιτικής
	Ολοκλήρωση μεταξύ των παράκτιων και θαλάσσιων θεμάτων	Συνοχή μεταξύ ΘΧΣ, ΟΔΠΖ και χωροταξικού σχεδιασμού
	Αποτελεσματικότητα της πολιτικής του ΘΧΣ	Πλαίσια πολιτικής που δημιουργήθηκαν (μετά την εφαρμογή του)
	Διασυννοριακή ολοκλήρωση	Επίπεδο εξέτασης των διαφορών μεταξύ των εμπλεκόμενων χωρών (νομικές, διοικητικές, πλαίσια σχεδιασμού)
	Τήρηση των σχετικών πλαισίων πολιτικής	Επίπεδο ενσωμάτωσης των σχετικών πολιτικών
2. Στόχοι	Οικοσυστημική προσέγγιση	Κλίμακα του οικοσυστήματος που ταιριάζει με την κλίμακα του σχεδίου
	Προσδιορισμός στόχων	Στόχοι σαφώς καθορισμένοι για την εφαρμογή του ΘΧΣ
	“Έξυπνοι” (SMART) στόχοι που προσδιορίζονται	Αριθμός ‘έξυπνων’ στόχων
	Αποδοχή των στόχων κατά τη διαδικασία υλοποίησης	Ποσοστό των στόχων που απέκτησαν ικανοποιητική ή την υψηλότερη βαθμολογία κατά την αξιολόγηση
	Χωρικός καθορισμός των στόχων	Καθορισμός των περιοχών ιδιαίτερου ενδιαφέροντος

3. Διακυβέρνηση	Διασυνοριακός χαρακτήρας των καθιερωμένων δράσεων	Αριθμός δράσεων με διασυνοριακό χαρακτήρα
	Συμμετοχή των εμπλεκόμενων φορέων στην εφαρμογή του σχεδίου	Αναλογία της αντιπροσωπευτικότητας των συμμετεχόντων έναντι όλων των πιθανών εμπλεκόμενων φορέων Επίπεδο ικανοποίησης από τη διαδικασία
	Εφαρμογή σχεδίων ενημέρωσης	Αριθμός σχεδίων ενημέρωσης
	Ευρεία ανακοίνωση των αποτελεσμάτων του σχεδιασμού	Αριθμός δημοσιεύσεων (εκθέσεις, δελτία τύπου κλπ) για την ευρεία πληροφόρηση του κοινού Σαφής και χρήσιμη πραγματοποίηση της ενημέρωσης
	Διασυνοριακή συνεργασία: νομικές και διοικητικές διατάξεις	Νομικές πράξεις που απαιτούν διασυνοριακή συνεργασία σε δραστηριότητες ΘΧΣ
	Διασυνοριακή συνεργασία: θεσμικές δυνατότητες	Αριθμός των θεσμικών φορέων ή υπάρχοντα διοικητικά όργανα που είναι αρμόδια για τη διασυνοριακή εφαρμογή του ΘΧΣ Νομική ευθύνη του αρμόδιου φορέα
	4. Δράσεις	Διασύνδεση των προτεινόμενων δράσεων
Υπάρχουσες ή προβλεπόμενες δομές στήριξης / μηχανισμοί για την αποτελεσματική υλοποίηση των δράσεων		Αριθμός δομών στήριξης/μηχανισμών
Χρηματοδοτικοί μηχανισμοί για την εφαρμογή του σχεδίου		Αριθμός μηχανισμών
Εκτιμώμενες επιπτώσεις της εφαρμογής του σχεδίου		Μελέτη εκτίμησης επιπτώσεων
Αποτελεσματικότητα των δράσεων σε σχέση με τις ανάγκες και τις ευκαιρίες		Περιφερειακά και τοπικά σχέδια για την παράκτια και την προστασία του περιβάλλοντος που εισάγουν στοιχεία του ΘΧΣ
Αποτελεσματικότητα των δράσεων υλοποίησης σε σχέση με τους περιβαλλοντικούς στόχους και πρότυπα		Κανόνες και πρακτικές για την προστασία των ευάλωτων περιοχών
Αποτελεσματικότητα των δράσεων υλοποίησης σε σχέση με τους κοινωνικο-οικονομικούς στόχους και πρότυπα		Κανόνες και πρακτικές για την ενίσχυση της 'μπλε' ανάπτυξης
Αποτελεσματικότητα των ολοκληρωμένων δράσεων υλοποίησης		Κανόνες και πρακτικές για την ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης

5. Προσαρμογή	Παρακολούθηση και αξιολόγηση της διαδικασίας που προβλέπεται μετά την εφαρμογή (εκ των υστέρων αξιολόγηση) του σχεδίου	Προβλεπόμενη διαδικασία παρακολούθησης και αξιολόγησης
		Προβλεπόμενο χρονικό πλαίσιο για τη διαδικασία παρακολούθησης και αξιολόγησης
		Προβλεπόμενα μέτρα για τη διαδικασία παρακολούθησης και αξιολόγησης
		Λίστα προσδιορισμένων φορέων για την εκ των υστέρων αξιολόγηση
6. Δεδομένα	Διαθεσιμότητα δεδομένων για την αποτελεσματική εφαρμογή	Ποιότητα των στοιχείων για τους βασικούς τομείς
		Επικαιρότητα των δεδομένων
		Προσβασιμότητα των δεδομένων
		Συμβολή στην αποτελεσματική εφαρμογή
	Ενοποίηση δεδομένων	Ολοκληρωμένη (με βάση το οικοσύστημα) παράκτια και θαλάσσια πληροφορία
Διαχείριση και συντονισμός δεδομένων	Επίπεδο του κόστους διαχείρισης	

Πηγή: ADRIPLAN, 2015

Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων

Η τελική επεξεργασία των αποτελεσμάτων αξιολόγησης περιλαμβάνει την ανάλυση των δεδομένων και την ερμηνεία τους συμπεριλαμβανομένου του προσδιορισμού των πιθανών τάσεων, πιθανών κατηγοριοποιήσεων, της ταυτοποίησης των σχέσεων μεταξύ των διαφόρων τύπων των πληροφοριών, της ανάπτυξης μιας συνολικής αξιολόγησης της απόδοσης, του εντοπισμού των πιθανών προβλημάτων και των πιθανών λύσεών τους, της ανάπτυξης προτάσεων και των βέλτιστων πρακτικών για τη λήψη αποφάσεων και τη διαχείριση.

Χρονοδιάγραμμα και προτάσεις για την επόμενη φάση της αξιολόγησης

Μια βραχυπρόθεσμη αναθεώρηση του σχεδίου εφαρμογής προτείνεται μέσα σε δύο χρόνια μετά την ολοκλήρωσή του. Αυτή η φάση της αξιολόγησης παρέχει μια σύνοψη των αποτελεσμάτων που μπορούν να ενσωματωθούν και να ληφθούν υπόψη για την επόμενη φάση της αξιολόγησης, δηλαδή την προσαρμογή της διαδικασίας σχεδιασμού.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η συμμετοχή των εμπλεκόμενων φορέων θεωρείται απαραίτητη καθ' όλη τη διαδικασία παρακολούθησης και αξιολόγησης προκειμένου να διασφαλίζεται η αξιοπιστία και η διαφάνεια των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοψίζοντας, είναι προφανές ότι μια διαδικασία παρακολούθησης και αξιολόγησης μπορεί να είναι πολύ περίπλοκη, συμπεριλαμβανομένων των διαφόρων πτυχών (κοινωνικές, οικονομικές, περιβαλλοντικές), διασυνοριακών ζητημάτων (π.χ. διαφορετικές χώρες γύρω από ένα κοινό παράκτιο και θαλάσσιο περιβάλλον) και των εμπλεκόμενων φορέων με διάφορα υπόβαθρα, συμφέροντα και στόχους. Ως εκ τούτου, η διαδικασία παρακολούθησης και αξιολόγησης που θα διενεργηθεί για πρώτη φορά θα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο απλή προκειμένου: α) να είναι ολοκληρωμένη και να κοινοποιείται εύκολα στους ενδιαφερόμενους φορείς και το ευρύτερο κοινό, καθώς και τους εμπλεκόμενους στη διαδικασία και β) να επικεντρώνεται στα πιο ουσιαστικά θέματα και προβλήματα διαχείρισης και να παρέχει περισσότερο χώρο και χρόνο για βελτιώσεις. Ως διαδικασία, δεν ακολουθεί την υπόθεση «one size fits all», καθώς κάθε διαδικασία θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού αναφέρεται σε συγκεκριμένες περιοχές με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές συνθήκες (νομικές, θεσμικές κ.λπ.).

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- ADRIPLAN project (2015) Developing a maritime spatial plan for the Adriatic-Ionian region. Venice: CNR-ISMAR.
- Aschemann, R., Jahn, T., Partidario, M.R. and Sadler, B. (2012) Handbook of strategic environmental assessment. London: Routledge.
- Azcarate, J, Balfors, B., Bring, A. and Destouni, G. (2013) “Strategic environmental assessment and monitoring: Arctic key gaps and bridging pathways”. Environmental Research Letters, 8 (4), pp. 1-9.
- CEC (2009) Application and effectiveness of the Directive on Strategic Environmental Assessment (Directive 2001/42/EC), COM(2009) 469 final. Brussels: CEC.
- Day, J. (2008) “The need and practice of monitoring, evaluating and adapting marine planning and management: Lessons from the Great Barrier Reef”. Marine Policy, (32), pp. 823-831.
- Douvere, F. and Ehler, C. (2011) “The importance of monitoring and evaluation in adaptive maritime spatial planning”. Journal of Coastal Conservation, (15), pp. 305-311.
- Ehler, C. (2014) A guide to evaluating marine spatial plans. Paris: UNESCO. Available at <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227779e.pdf>.

- Ehler, C. and Douvere, F. (2009) Marine spatial planning: A step-by-step approach toward ecosystem-based management. Paris: UNESCO. Available at <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001865/186559e.pdf>.
- Hockings, M., Stolton, S. and Dudley, N. (2000) "Evaluation effectiveness: A framework for assessing the management of protected areas". IUCN World Commission on Protected Areas. Best Practice Protected Area Guidelines, No. 6. Gland, Switzerland/ Cambridge: IUCN.
- Lee, K.N. (2001) "Appraising adaptive management". In Buck, L.E., Geisler, C.C., Schelhas, J. and Wollenberg, E. (eds.) Biological diversity: Balancing interests through adaptive collaborative management. Boca Raton: CRC Press, pp. 3-26.
- MASPNOSE (2012) D 1.3.1.: Inventory and analysis of monitoring and evaluation tools. Available at https://www.wageningenur.nl/upload_mm/9/7/8/a62bffc5-b8c3-4c6a-9b08-f54ad8321cdc_MASPNOSE%20D1.3.1%20Inventory%20and%20analysis%20of%20monitoring%20and%20evaluation%20tools.pdf.
- MESMA project (2012) Deliverable 2.3: Protocol for application of generic framework, FP7. Available at <http://www.mesma.org/default.asp?ZNT=SoT1O-1P123>.
- Partidário, M.R. and Arts, J. (2005) "Exploring the concept of strategic environmental assessment follow-up". Impact Assessment and Project Appraisal, 23 (3), pp. 246-257.
- PlanBothnia (2013) Planning the Bothnian sea: Outcome of Plan Bothnia: A transboundary maritime spatial planning pilot in the Bothnian Sea. Available at <http://helcom.fi/Lists/Publications/Planning%20the%20Bothnian%20Sea.pdf>.
- PlanBothnia (2013) The project. Available at <http://planbothnia.org/about/> [Last accessed on 20/12/2014].
- Reef Water Quality Protection Plan (2015) Available at <http://www.reefplan.qld.gov.au/index.aspx>.
- Schultz-Zehden, A. and Gee, K. (2013) Findings: Experiences and lessons from the BaltSeaPlan. Available at <http://www.baltseaplan.eu>.
- Schultz-Zehden, A., Gee, K. and Scibior, K. (2008) Handbook on integrated maritime spatial planning: Experience, tools & instruments, case Studies from the INTERREG III B CADSES PlanCoast Project. Berlin: PlanCoast.
- Stelzenmüller, V., Breen, P., Stamford, T., Thomsen, F., Badalamenti, F., Borja, Á., Buhl-Mortensen, L., Carlstöm, J., D'Anna, G., Dankers, N., Degraer, S., Dujin, M., Fiorentino, F., Galparsoro, I., Giakoumi, S., Gristina, M., Johnson, K., Jones, P.J.S., Katsanevakis, S., Knittweis, L., Kyriazi, Z., Pipitone, C., Piwowarczyk, J., Rabaut, M., Sørensen, T.K., van Dalen, J., Vassilopoulou, V., Vega Fernández, T., Vincx,

M., Vöge, S., Weber, A., Wijkmark, N., Jak, R., Qiu, W. and ter Hofstede, R. (2013) “Monitoring and evaluation of spatially managed areas: A generic framework for implementation of ecosystem based marine management and its application”. *Marine Policy*, (37), pp. 149-164.

UNESCO (2006) “A handbook for measuring the progress and outcomes of integrated coastal and ocean management”. Available at <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001473/147313e.pdf>.

Θεοδώρα Παπαθεοχάρη
Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πεδίον Άρεως, 38334, Βόλος
e-mail: thrapath (AT) uth.gr

Χάρης Κοκκώσης
Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πεδίον Άρεως, 383 34 Βόλος,
e-mail: lhkok(AT)uth.gr

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΣΚΑΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΝΤΕΛΗΣ
ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΑΣΠΑ
ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΟΛΓΑ
ΨΥΧΑΡΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
ΣΤΑΘΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Αραβαντινός Αθανάσιος	- Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ)
Ανδρικόπουλος Ανδρέας	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Βασενχόβεν Λουδοβίκος	- Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ)
Γιαννακούρου Τζίνα	- Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Γιαννιάς Δημήτρης	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Δελλαδέτσιμας Παύλος	- Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Ιωαννίδης Γιάννης	- Tufts University, USA
Καλογήρου Νίκος	- Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ)
Καρύδης Δημήτρης	- Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ)
Κοσμόπουλος Πάνος	- Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (ΔΠΘ)
Κουκλέλη Ελένη	- University of California, USA
Λαμπριανίδης Λόης	- Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Λουκάκης Παύλος	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Λουρή Ελένη	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Μαλούτας Θωμάς	- Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Μαντουβάλου Μαρία	- Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ)
Μελαχροινός Κώστας	- Queen Mary, University of London
Μοδινός Μιχάλης	- Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών (ΔΙΠΕ)
Μπριασούλη Ελένη	- Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Παπαθεοδώρου Ανδρέας	- Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Πρεβελάκης Γεώργιος-Στυλ.	- Université de Paris I, France
Φωτόπουλος Γιώργος	- Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Χαστάογλου Βίλμα	- Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ)

αιχώρος

ΤΕΥΧΟΣ 23 ΕΤΟΣ 2016
ISSUE YEAR

Κοκκώσης Χ, Μπεριάτος Η.

Χωρική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός, Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός και Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Περιοχών

4

Λαλένης Κ., Παπαθεοχάρης Ι.

Κενά μεταξύ θεσμικών πλαισίων, νόμων και εφαρμογών στη διαχείριση των ακτών της Μεσογείου: Υπάρχουσες πρακτικές και εμπόδια υλοποίησης σε τοπικό επίπεδο.

12

Παπαγεωργίου Μ.

Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός και Θαλάσσιες Χρήσεις: Εννοιολογικά και θεωρητικά ζητήματα

41

Νιαβής Σ., Παπαθεοχάρη Θ., Κοκκώσης Χ.

Κοινωνικοοικονομικές διαστάσεις της σύνδεσης Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού (ΘΧΣ) και της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παράκτιων Ζωνών (ΟΔΠΖ): Εφαρμογή στο πιλοτικό ΘΧΣ της Αδριατικής - Ιονίου.

64

Αρβανίτης Α., Γιαννακοπούλου Σ.

Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός - Θαλάσσιο Κτηματολόγιο: Μια αναγκαία αμφίδρομη σχέση για την Ελλάδα.

88

Παπαθεοχάρη Θ., Κοκκώσης Χ.

Παρακολούθηση και Αξιολόγηση Σχεδίων Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού

108

ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Στεφανή, Φ., Γεώργιος Τσιλιμίγκας Γ., Γουργιώτης Α.

Ζητήματα σύνταξης ενός ολοκληρωμένου πλαισίου για τον Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό.

135